

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1098

מסכת שבת צ"ג - צ"ט ♦ כלאים ב', ו' - ב', י'

בס"ד, ט"ו סיון תש"פ

השבוע בגליון

- ♦ האם מותר "לתפור" בשר אדם בשבת?
- ♦ העברה בנרות הרבים כשהעקירה וההנחה ברשות אחרת

- ♦ הקפאת גלידה בשבת קודש
- ♦ ההבדל בין גיבון לבין הקפאת מים
- ♦ גלידת "דולדרמא"

דבר העורך

ישיבת מסירות נפש

לכבוד עלון מאורות הדף היומי, שלום רב.

התרגשתי ביותר לקרוא בגליונכם את סיפורו של היהודי אשר שמר את שבתות ומועדי ישראל בקוטב הצפוני, תוך כדי הכנת לוח שנה.

בקשר לכך רציתי לספר לכם, כי לפני עשרות שנים חי בירושלים איש צדיק ותלמיד חכם מופלג בשם רבי אברהם אליהו מייזס זצ"ל. רבי אברהם אליהו או כמו שנקרא ר' אלה, חי באירופה לפני מלחמת העולם הראשונה, ולאחריה מצא עצמו בידי הקומוניסטים. בצדקותו הרבה ובקנאותו הגדולה לשם ה' הוא לא חת מפניהם כלל והמשיך להריץ תורה תחת הגזירות והשמד, והקים במינסק ישיבה ששמה היה "ישיבת מסירות נפש".

תקצר העט מלתאר את התלאות שעבר בשנים אלו, רק נזכיר שהתבטא ואמר שמנסינו, כאשר מסר נפשו ללמוד וללמד - לא עשו לו דבר, ואילו כשהיה חשש לסכנה גדולה והורה היתר לעצמו

דף זה/א מגבן חייב משום בונה

הקפאת גלידה בשבת קודש

בסוגיינתנו אנו למדים כי "מגבן חייב משום בונה".

בעת הקמת המשכן בנו את קרשיו ולפיכך בשבת אסור לבנות, שכן למדנו, כי כל המלאכות שנעשו בעת הקמת המשכן, אסורות בעשייה בשבת. אלו הן ה"אבות", ולכל אב מלאכה יש תולדות, שהן מלאכות הדומות לאב. גמרתנו אומרת, כי בשבת אסור לגבן את הגבינה, מפני שפעולת הגיבון היא תולדה של מלאכת בונה. גבינה עושים, כידוע, מחלב, ולפיכך יש בכך משום מלאכת בונה, כפי שמסביר הרמב"ם (הלכות שבת פ"ז הלכה ו'): "שכל המקבץ חלק אל חלק ודבק הכל עד שיעשו גוף אחד הרי זה דומה לבנין".

ההבדל בין גיבון לבין הקפאת מים: הפוסקים דנים אם כשם שאסור לגבן כך אסור להקפיא מים, ומפליא לגלות כי הם מצאו שלושה חילוקים שונים בין גיבון גבינה לבין הקפאת מים. הראשון שבהם הוא, כי גיבון הגבינה מתבצע בידי של המגבן, הוא מגבנה במו ידיו. לעומת זאת הקפאת מים נעשית מאליה, הקור הוא המקפיא את המים. הדרגה הגבוהה ביותר שאפשר ליחס לאדם היא, שהוא גורם לבנייה.

החילוק השני הוא, שבניית הגבינה מעניקה לה את צורתה הסופית והקבועה. כל עוד היא תהא מאכל, זו צורתה. שונה הוא מעמדם של מים מוקפאים, שכל מהותם תלויה בקור ואיש לא יטען כי זו צורתם הסופית כדבר מאכל. הואיל ובמלאכת "בונה" קיים משקל רב משמעות לכך שהבנייה תעשה באורח קבע, לפנינו סיבה נוספת להתיר הקפאת מים.

ההבדל השלישי והאחרון בין גיבון גבינה לבין הקפאת מים מתמקד באופן הבנייה. גיבון גבינה מתבצע על ידי קיבוץ חומרים שונים ועירובם זה בזה, עד אשר התערובת המושלמת הופכת לגבינה ערבה. המקפיא מים אינו מקבץ חלקים, אינו מערב אותם. המים הנוזליים קופאים ותו לא. האם זה "בונה"?

לעילוי נשמת

הר"ד **ניסן קלמן** ז"ל

ב"ר מאיר צבי ז"ל - תל אביב נלב"ע כ' בסיון תשס"א

תנצב"ה

הנוצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הרב **בן ציון צבי גולדשטיין** ז"ל

בן ר' יצחק אייזיק ז"ל נלב"ע ט"ז בסיון תשנ"ג

ומרת **הניה גולדשטיין** ע"ה

בת ר' נתן ז"ל נלב"ע י"ח סיון תשע"ב **תנצב"ה**

הנוצחו ע"י בנם ידידנו הר"ד **שמשון אברהם יהודה ומש"פ** שיחיו

לעילוי נשמת

איש החסד והחזון, בעל צדקה מופלג, תומך תורה בכל מאודו, ממיסדי "מאורות הדף היומי"

הר"ד **מרדכי קלמן זיסר** ז"ל ב"ר משה יצחק נלב"ע י"ז סיון תשע"ז

תנצב"ה

נר ה'
נשמת
אדם

יש אחרונים שהתבססו על שלושה חילוקים אלו כדי להתיר הקפאת מים בשבת (ראה שו"ת חדות יעקב או"ח סימן ד' וסימן ה'; שו"ת ציץ אליעזר ח"ו סימן ל"ד; שו"ת שבט הלוי ח"ג סימן נ"ה, ושו"ת יחוה דעת ח"א סימן ל').

גלידת "דולדרמא": בימים עברו, טרום עידן המקפיאים, כבר התעורר דיון על עשיית גלידה בשבת, "דולדרמא" קראו לה. מכשיר הייצור היה בנוי משני כלים, כלי גדול ובתוכו כלי קטן. בכלי הקטן הניחו משקים שונים עם סוכר, לתוך הכלי הגדול ריסקו חתיכות קרח, ואחר כך סובבו את הכלי הקטן בתוך כלי הקרח, עד שהמשקים שבתוכו קפאו והפכו למעדן.

הגאון רבי חיים פלאג'י (ח"ב סימן קצ"ב) אסר לעשות זאת בשבת, מפני שלדעתו פעולה זו זהה ל"מגבן". אולם, סברא מעניינת כתב בספר שביתת השבת (ח"א דף ט'), כי בעשיית גלידה בימים שבהם לא היו מקפיאים, יש בה היתר רב על פני ימינו, שכן, בהעדר מקפיא, הגלידה אינה ראויה להתקיים כלל ואינה דומה למגבן גבינה העתידה להתקיים מספר ימים, או אף לגלידה בת ימינו שאפשר לשמרה במצבה הנוכחי.

הדעה הרווחת בין הפוסקים היא, כי אין חשש איסור בהקפאה, מאחר שאינו דומה למגבן. אך יש מן הפוסקים שכתבו כי לדעתם ראוי להמנע מכך משום איסור "מוליד" ורק במקום הצורך ניתן להקל (עיין רמ"א או"ח סימן שי"ח סעיף ט"ז).

קיימות דעות שונות בנושא, אך נציין, כי לגבי גלידה שהיתה קפואה והופשרה, כתב בספר שמירת שבת כהלכתה (פ"י הערה כ') בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל, כי מותר להחזירה למקפיא, אף שבכך תקפא שנית, שכן, היא כבר קרוייה "גלידה" ואין כאן יצירה חדשה בתוספת הקפאה.

דף צה/א ופוקסת משום בונה

האם מותר "לתפור" בשר אדם בשבת?

מחלוקת רבתי קיימת בין רבי אליעזר לחכמים. רבי אליעזר אומר, כי מן הפסוק (בראשית ב/כב) **"ויבן ה' אלוקים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה"**, אנו למדים כי מלאכת "בונה" שייכת גם באדם, והגמרא דורשת ומוכיחה, כי גם קליעת שערות נכללת בהגדרה זו ונחשבת בניין באדם. חכמים חולקים וסוברים, כי אין בכך איסור מן התורה, אך גם הם מודים כי פעולה זו אסורה מדרבנן מפאת דמיונה למלאכת בונה (רמב"ם הלכות שבת פרק כ"ב הלכה כ"ו).

ומה בדבר עשיית יתר מלאכות השבת בגוף האדם?

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל כותב (שו"ת מנחת שלמה תנינא ח"ב-ג סימן ל"ה), כי אין כל ספק שאסור לבצע את מלאכות השבת בגוף האדם. הוא נדרש לדון בכך, כאשר התעוררה שאלה מעשית לגבי מלאכת תופר. היה זה כאשר אדם שנחתך בשבת הסתפק, אם מותר לתפור את החתך בשבת, לאחר שהרופאים חיוו את דעתם, שהמתנה עד מוצאי שבת אין בה פיקוח נפש, והתפירה בשבת אינה אלא בבחינת עדיפות.

אמנם, כותב הגרש"ז, יתכן שקיימת סברה לחלק בין מלאכת "תופר" לבין תפירת חתך בגוף האדם, שכן, שני חלקי הבשר המיועדים לאיחוי הם עדיין חלק מגוף אחד, הם חיים, ואינם נפרדים זה מזה לחלוטין, ואלמלא היו חיים בגוף אחד, לא היתה תפירתם מועילה מאומה. הוי אומר, יתכן שאין כאן שני חלקים. עם זאת, הוא מסיק, כי יש לחשוש לאיסור תורה ולא להקל ולתפור בשבת.

כך גם דעתו של הגר"ש וואזנר זצ"ל (שו"ת שבט הלוי ח"ט סימן ע"ד), אשר מוצא גם הוא סברא מעניינת להבדיל בין מלאכת תופר לבין תפירת חתך באדם. שהנה, תפירת שני חלקי בד זה לזה נעשית באמצעות חוט התפירה, הוא המחבר והוא המאחד את שני החלקים, וכך היא צורת הבגד מכאן ואילך. שונה הוא בשר אדם, שתפירתו אינה מאחה את שני החלקים, אלא מצמידתם זה לזה והם מתאחים מאליהם במהלך ימים אחדים. תפירת הבשר, איפוא, אינה אלא מחזיקה את שני חלקי הבשר בחזקה.

למעשה, כאמור, הכל פוסקים, כי אסור לתפור בשר אדם בשבת, למעט מקרה של פיקוח נפש, כמובן.

לחדול מכך - או אז נפתס והואשם בלימוד תורה...

רבי אברהם אליהו חיבר ספר "בן אברהם" והיה מראשי הקנאים בירושלים. הוא היה בליטא, במיר, ואחר כך הרוסים כבשו את המקום והוא הוגלה לסיביר ומסר את נפשו על קיום התורה והמצוות. בהיותו בסיביר לא ראה צורת אות במשך עשר שנים, עד שחזר למוסקווא, וכאשר ראה משניות פרץ בבכי. אחר כך הגיע לארץ והיה מראשי נטורי קרתא.

מעולם לא שח רבי אברהם פרט ודבר מן הקורות אותו באותם הימים, לבד מאשר את המעשה הבא.

בעת שהותו בסיביר הקפיד רבי אברהם על קלה כחמורה בכל דרך, ובנפשו גמר אומר כי לא יחלל את השבת ויהי מה. בפסח לא אכל חמץ, ביום הכיפורים לא הכניס מאכל ומשקה לפיו, ומסר את נפשו על קיום התורה והמצוות. **לוח** שנה לא היה עמו, והוא חישב בראשו המופלג את סדרי לוח השנה.

היה זה בליל י"ד בניסן.

רבי אברהם ערך בדיקת חמץ כדת וכדין בחדרו הצר, הותיר פרוסת חמץ ומחצה כדי מאכלו

**גומרים ש"ס
ב-5 דקות ליום,
זוכים בשפע גדול**

להתנסות חינם התקשר עכשיו: 3764

ללילה ולבוקר בטרם זמן שריפת חמץ, ולאחר אמירת "כל חמירא" בהתרגשות הוא נערך לארוחת ערב, אם אפשר לקרוא כך לפרוסת לחם ולירק קמל.

בעודו נוטל את ידיו בדקדוק דפק פקיד על דלתו והודיעו כי עליו להבהיל את עצמו אל משרד המחנה. הגיעה חבילה עבורו.

במשרד עמד הממונה הראשי כולו אומר כבוד, ומשונכח ברבי אברהם, החל נובר בחבילה כדי לבדוק אם אין בה פריטים העלולים לסכן את השלטון. כעבור דקה לפתו אצבעותיו פנקס. הוא שלה אותו מן הקופסה הניחו בחבטה על שולחנו: מה זה? כאשר ענה רבי אברהם כי מדובר בלוח שנה, קצף הממונה ורגז על המשלוח המוזר, כאילו אינך יודע איזה יום היום, והחרים את לוח השנה.

רבי אברהם החוויר כסיד, והחל למלל מילות שבח והודאה לקב"ה, על שהצילו מן הגרוע מכל. כאשר הפקיד חבט את לוח השנה על שולחנו, הוא נפתח בדיוק בחודש ניסן, ורבי אברהם גילה לחדרתו, כי היום, לא ליל י"ד ניסן, אלא ליל ט"ו בניסן! והוא עמד לאכול

שני פוסקים אלו נחלקו לגבי הדבקת פלסטר על חתך. הגר"ש וואזנר זצ"ל מסופק אם פעולה זו נחשבת אסורה, אם מפני מלאכת תופר, שהרי סוף סוף היא מאחה ומחברת בין שני חלקי הבשר החתוך ואם מפני מלאכת מכה בפטיש, אשר לפיה אסור בשבת להשלים יצירה (עיי' רמב"ם הל' שבת פ"י הל' י"ז).

ואילו הר"ר ד"ר אברהם סופר כותב בספרו נשמת אדם (ח"ה סימן ש"מ), כי הגרש"ז זצ"ל הורה שאין צורך להמנע מכך, מפני שהדבקת הפלסטר אינה פעולה כתפירה המתערבת בתוך הבשר והחוסים מקשרים בין שני החלקים, אלא הפלסטר הוא כמו חבל, אמצעי חיצוני, המונע מן החתך להמשיך להתרחב.

דף צ/ב/מרשות היחיד לרשות הרבים ועבר ארבע אמות ברשות הרבים

העברה ברשות הרבים כשהעקירה וההנחה ברשות אחרת

בסוגיות אלו הגמרא עוסקת בדיני מלאכת הוצאה בשבת, הניתנת לביצוע בשני אופנים: א. העברת חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים, ולהיפך. ב. העברת חפץ ברשות הרבים למרחק ארבע אמות לפחות. הן העברה מרשות לרשות והן העברת חפץ ד' אמות ברשות הרבים אינן נחשבות מלאכת הוצאה מן התורה אלא אם כן החפץ נעקר מהקרקע, או ממקום בו היה מונח, בתחילת המעשה, והונח בסופו.

לגבי הוצאה מרשות לרשות, על העקירה להתבצע ברשות ממנה הוציאו את החפץ, ועל ההנחה להתקיים ברשות אליה הוציאו את החפץ. לגבי העברת ד' אמות ברשות הרבים, הדברים כבר אינם פשוטים. המאירי (סוכה מג/א) כותב מפורשות, כי אין צורך שהעקירה וההנחה יתקיימו ברשות הרבים דווקא, די בכך שהמעשה התחיל בעקירה והסתיים בהנחה, וכגון, אדם עקר חפץ מרשות היחיד, הלך ד' אמות ברשות הרבים וחזר לרשות היחיד והניחו [ברש"י ובתוס' שם ד"ה ויעבינו משמע ג"כ כשיטתו. אולם האחרונים דוחים את ההוכחה]. במקרה זה, המעשה התחיל והסתיים בעקירה והנחה, אך לא במקום שבו נעבר האיסור, ברשות הרבים.

הגאון רבי מנחם זמבה זצ"ל מעיר, כי לכאורה, המשא ומתן בסוגייתנו סותר לדברי המאירי. לשם הבנת דבריו המרתקים, הבה נשקע קמעא את מחשבתנו בגמרתנו.

כלל נקוט בהלכות שבת, כי העושה שתי מלאכות באותה פעולה - חייב שני קרבנות חטאת. ברם, אם שתי המלאכות הללו הן אב ותולדה של אותו אב, וכגון הזורע ומשקה כאחת, אינו חייב אלא אחת [פעולת השקאה היא תולדה של אב מלאכה זורע]. גמרתנו דנה בדעת רבי יהודה, שמא גם על כגון דא מתחייבים פעמיים.

נתון נוסף שאנו למדים בגמרתנו הוא, כי אב המלאכה של מלאכת הוצאה כולל הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, והעברה של ארבע אמות ברשות הרבים היא בכלל מלאכת "הוצאה".

מעתה דנה הגמרא, במקרה המובא בברייתא: הזורק חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים ולפני שהחפץ נח ברשות הרבים הוא עבר ארבע אמות. לכאורה, אדם זה עשה מעשה אחד, העברה מרשות היחיד לרשות הרבים, שהרי לא התבצעה עקירה והנחה ברשות הרבים. ברם, אומרת הגמרא, לאור הכלל "קלוטה כמי שהונחה" יש להתייחס אל החפץ כמי שהונח ברשות הרבים, ושב ונעקר ממנו לרשות הרבים ["קלוטה" - חפץ הקלוט באווירו של מקום, "כמי שהונחה" - כמי שהונח על הקרקע באותו מקום]. אדם זה, מתחייב בכפליים במעשה אחד. אחת על הוצאת החפץ מרשות היחיד לרשות הרבים, ושתיים על העברת החפץ ארבע אמות ברשות הרבים.

נשים נא לב, כי בעצם חילקנו את פעולת הזריקה לשתי פעולות, בהניחנו את החפץ המעופף על קרקע רשות הרבים. לכאורה, לפי שיטת המאירי, אין צורך בכך. נניח לחפץ להמשיך לעופף באוויר, ועדיין בידינו אפשרות לחייב את הזורק בכפליים [אם חייבים שתי חטאות גם על שתי מלאכות מ"אב" אחד]. אחת, על כך שהחפץ הועבר מרשות היחיד לרשות הרבים, וכן על כך שהחפץ עבר ארבע אמות ברשות הרבים, שהרי לשיטתו, אין צורך בעקירה והנחה במקום שבו מתבצעת המלאכה (תוצאות חיים סימן ג).

**"עד
שהחברותא
מכין לעצמו
תה"**

**גם ר' בנימין
מחשובי האברכים באלעד,
לא מפספס אף יום.
2 משניות ביום וכל היום
נראה אחרת.**

**כולם מצטרפים
מה איתך?**

**לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם
מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764**

קושיה מופלאה זו מיושבת על ידי האחרונים תוך כדי שהם מעניקים לנו הסבר יסודי ביותר על מלאכת הוצאה.

לומדי הדף היומי כבר התוודעו לכך, שיתכן שאדם יעשה פעולה אחת האסורה בשבת, ויתחייב עליה שתי חטאות, וכגון, הזומר ענפים מתוך כוונה כפולה, להיטיב עם העץ, ולהשתמש בענפים, חייב משום זורע על הטבתו את העץ, ומשום קוצר על נטילת הענפים לשימוש. כלומר, לפנינו מעשה אחד עם שתי תוצאות שונות לחלוטין. העץ השתפר, יבריא, יצמיח פירות משובחים, והענפים ישמשו להסקה. שונה הוא המקרה שלפנינו. אי אפשר לטעון, כי בפעולתו של יהודי זה, אשר העביר חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים תוך כדי הילוך ארבע אמות ברשות הרבים, כרוכים שתי תוצאות, שהרי הכלי עבר ממקום למקום ותו לא. תוצאה אחת - איסור אחד. גם אם נסבור, איפוא, כי חייבים שני קרבנות חטאת על מעשה אחד הכולל בתוכו שתי מלאכות שמקורן באב מלאכה אחת, היכן שהתוצאה זהה, אין שני קרבנות.

אין, איפוא, סתירה לדברי המאירי מסוגייתנו (קהילות יעקב סימן ה').

פרוסת לחם. ר' אברהם כבר לא נתן דעתו על שאר תכולת החבילה, משמים שמרו רגליו! רגע קט לפני שהכניס חמץ לפיו - מנעו זאת ממנו!

הרבה ניסים ראיתי באותן שנים, סיפר אחר כך, אולם מנס כזה אי אפשר להסיח את דעתו! הבא ליטרה - המוסר נפשו עבור קיום מצוות - מסייעים בידו!

הדברים אמורים גם כלפי לומדי הדף היומי, ה"קורעים" מסדר יומם עבור לימוד הגמרא ומתאמצים לכבוד בורא העולם נותן התורה, שהקב"ה מסייע בעדם להתגבר ולהמשיך בקביעות העיתים לתורה שקיבלו על עצמם.

בברכה

ד. ג.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

נשלמות

הגמרא המושלמת המחבת את הש"ס על לומדיה

לראשונה: מואר מעוקד מפוסק נותן חשק ללימוד

הופיע
מסכת
שבת

בתוספת משניות בגליון הדף להשלמת לימוד הש"ס

בסוף הדף נספח ביאור למשניות - 'מאורות המשנה'

להשלמת הלימוד בהלכה למעשה צורך החיבור הנפלא 'מאורות ההלכה'

הדגשת בתולדות ענין בתוספות.

ניסח הגמרא והמפרשים מונה ומתוקן כמיטב המסורת של מהדורות הש"ס של 'עוז והדר'

הגמרא, הרש"י והתוספות מנוקדים ומפוסקים בדיוק ובשלמות

רקע מיוחד להקלת הקריאה ולמנוחת כאבי עיניים

להשיג בהצעות הספרים
מוקד הזמנות: 02-8043333

חיים של תורה

